

Tourism Development Based on Local Resources in Pak Bang Sub-district Thepha District Songkhla Province

Saree Boonrat^{1*}

Received: 09/10/2024 Revised: 10/03/2025 Accepted: 21/03/2025

Abstract

This academic article aims to present the development of community-based tourism rooted in local resources in Pak Bang Subdistrict, Thepha District, Songkhla Province. Creating community-based tourism plans based on local resources will help the community stand out, which will make it more competitive. The development and promotion of area-based tourism can generate employment, create occupations, and provide income for local residents. Thus, it is evident that community-based tourism has become increasingly popular, especially in activities that allow tourists to experience local ways of life and engage in community activities. It fosters community participation and raises awareness about the importance of managing natural resources and the environment, which are essential factors for creating area-based tourism activities defined by the community's unique identity and local resources. Therefore, communities must outline development approaches that offer distinctive tourism activities based on spatial resources. Additionally, it is crucial to emphasize strategic development in community-based tourism toward sustainability that aligns with the Sustainable Development Goals (SDGs) in social, economic, and environmental dimensions.

Keywords: Development Strategies; Community-Based Tourism; Local Resources

¹ Management for Development College, Thaksin University, E-mail:saree.b@tsu.ac.th

* Corresponding Authors, E-mail:saree.b@tsu.ac.th

การพัฒนาการท่องเที่ยวบนฐานทรัพยากรท้องถิ่น ตำบลปากบาง อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา

เสรี บุญรัตน์^{1*}

วันรับบทความ: 09/10/2567, วันแก้ไขบทความ: 10/03/2567, วันตอบรับบทความ: 21/03/2568

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งนำเสนอการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทรัพยากรท้องถิ่น ตำบลปากบาง อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา การพัฒนากลยุทธ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทรัพยากรท้องถิ่น ภายใต้บริบทชุมชน ถือเป็นหนึ่งในกลยุทธ์การท่องเที่ยวที่จะสร้างความโดดเด่นและแตกต่างในอัตลักษณ์ของชุมชนเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของชุมชนการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ที่จะทำให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ และสร้างรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมในปัจจุบัน โดยเฉพาะกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวได้สัมผัสวิถีความเป็นอยู่และเรียนรู้กิจกรรมร่วมกับชุมชน สร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน ตลอดจนสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่จะนำมาเป็นปัจจัยในการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวในเชิงพื้นที่โดยชุมชนกำหนดอัตลักษณ์บนฐานทรัพยากรท้องถิ่น ฉะนั้นชุมชนจะต้องมีการกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สร้างความแตกต่างภายใต้ทรัพยากรเชิงพื้นที่ อีกทั้งจะต้องให้ความสำคัญกับการกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่ความยั่งยืนที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ในมิติด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสิ่งแวดล้อม

คำสำคัญ: กลยุทธ์การพัฒนา, การท่องเที่ยวโดยชุมชน, ทรัพยากรท้องถิ่น

¹ วิทยาลัยการจัดการเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยทักษิณ อีเมล : saree.b@tsu.ac.th

* Corresponding Authors อีเมล : saree.b@tsu.ac.th

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยถือเป็น 1 ในจุดหมายปลายทางของกลุ่มนักท่องเที่ยวทั้งการท่องเที่ยวในเมืองหลักและการท่องเที่ยวในเมืองรองที่รัฐบาลและหน่วยงานทั้งภาครัฐภาคเอกชนหรือชุมชนให้ความสำคัญกับการจัดการการท่องเที่ยวในการดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่ กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เปิดจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในช่วง มกราคม ถึง สิงหาคม 2567 มีจำนวน 21,045,344 คน สร้างรายได้ให้กับประเทศถึง 990,835 ล้านบาท จำนวนนักท่องเที่ยวสูงสุด 5 อันดับแรก ได้แก่ จีน มาเลเซีย อินเดีย เกาหลีใต้ และรัสเซีย (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา, 2567)

ในอดีตที่ผ่านมา ภาครัฐได้มุ่งเน้นการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจด้านเดียวโดยขาดความระมัดระวัง ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลายลงอย่างรวดเร็ว รัฐบาลจึงให้ความสำคัญกับทรัพยากรธรรมชาติสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้นำมาสู่ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยยึดหลัก 3 ประการ คือ มีความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน มาเป็นหลักในการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ที่ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดีสำหรับคนไทย รวมถึงการสร้างคนให้ใช้ประโยชน์และอยู่กับสิ่งแวดล้อมอย่างเกื้อกูล อนุรักษ์ พื้นฟู ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2562) ปัจจุบันการท่องเที่ยวส่วนใหญ่มุ่งเน้นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีคุณภาพยั่งยืน ซึ่งผลที่ได้รับกับชุมชนคือ รายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น การพัฒนาการท่องเที่ยวบนฐานอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งชุมชนเป็นเจ้าของในการบริหารจัดการภายใต้ขีดความสามารถของชุมชนและทรัพยากรในพื้นที่ ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในการจัดการ การอนุรักษ์ พื้นฟู วัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ ผ่านกิจกรรมหรือกระบวนการท่องเที่ยวที่ได้รับผลประโยชน์เสมอภาคกัน ตลอดจนการจัดการทรัพยากรเพื่อสนองความต้องการของประชาชนทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมบนฐานทรัพยากรท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตนั้นไว้ได้ (ชนิษฐา ใจเป็ง, 2567)

จังหวัดสงขลาเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ในภาคใต้มีชายแดนติดกับประเทศมาเลเซีย ทำให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในช่วงมกราคม – สิงหาคม 2567 จำนวน 2,524,678 คน ซึ่งมากกว่าปี 2566 ถึง 57.55% (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา, 2567) จังหวัดสงขลา มีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีความหลากหลายทำให้ดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวได้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งนโยบายทั้งภาครัฐภาคเอกชนล้วนแต่มีกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวให้มีกิจกรรมที่มีความหลากหลาย เช่น การจัดเทศกาลอาหารสองทะเล การจัดเทศกาลกินเจ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยเฉพาะการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism: CBT) ที่ชุมชนเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของคนในชุมชนที่มีความแตกต่างและเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน ผสมกับการสร้างกิจกรรมการ

ท่องเที่ยวที่เน้นให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสประสบการณ์ที่แท้จริง ได้ลงมือปฏิบัติร่วมกิจกรรมกับชุมชนเกิดเป็น การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

ตำบลปากบาง อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา เป็นหนึ่งชุมชนที่มีการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน จดทะเบียนภายใต้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวตำบลปากบาง อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา ในการดำเนิน กิจกรรมการท่องเที่ยวผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกลุ่มที่เป็นประชาชนในชุมชนทั้งสิ้น โดยปัจจุบันชุมชนได้นำเสนอขายผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวที่นำเอาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาเป็น กิจกรรมในการท่องเที่ยว เช่น กิจกรรมนั่งเรือชมหอยนางรม กิจกรรมล่องเรือชมอุโมงค์ป่าโกงกาง เยี่ยมชมวิถี การเลี้ยงผึ้งชันโรง กลุ่มนักท่องเที่ยวหลัก ๆ จะเป็นกลุ่มศึกษาดูงานที่เข้ามาร่วมกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษาเส้นทางธรรมชาติมีทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่เป็นนักท่องเที่ยวจากประเทศ มาเลเซียที่มีวัฒนธรรมที่ไม่แตกต่างกันเนื่องจากประชาชน ร้อยละ 95 เป็นชาวมุสลิม การท่องเที่ยวของชุมชน ตำบลปากบาง อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา มีการกำหนดปฏิทินการท่องเที่ยวเนื่องจากในเชิงพื้นที่มีข้อจำกัด เช่น ระดับน้ำที่ไม่คงที่ สภาพแวดล้อม (เสรี บุญรัตน์ และคณะ, 2567) ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่า ชุมชนขาด แนวทางการพัฒนากลยุทธ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทรัพยากรท้องถิ่น บทความวิชาการนี้มุ่งเน้น การนำเสนอแนวทางการพัฒนากลยุทธ์ด้านการท่องเที่ยวให้กับชุมชนไปใช้ประโยชน์เกี่ยวกับการวางแผน การกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อสร้างอัตลักษณ์ให้ชุมชนเกิดความยั่งยืนในทุกมิติ

กลยุทธ์การพัฒนา

กานต์มณี ไวยครุฑ และคณะ (2564) ได้ศึกษากลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวบนฐานทรัพยากรชุมชน ตำบลกระแซง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์ที่จะนำไปพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนตำบลกระแซง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 7 กลยุทธ์ ดังนี้ กลยุทธ์เชิงรุก 1) จัดตั้งฐานเรียนรู้และศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาชุมชน 2) ส่งเสริมให้ผลิตภัณฑ์ชุมชนได้รับรองมาตรฐานจาก หน่วยงานภาครัฐ 3) ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวชุมชนและประชาสัมพันธ์ของดีชุมชนกระแซง กลยุทธ์แก้ไข 1) จัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยว 2) ฝึกอบรมความรู้ด้านการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนและอบรม นักสื่อความหมายในชุมชน กลยุทธ์เชิงป้องกัน สร้างเครือข่ายทั้งภาครัฐและภาคเอกชน กลยุทธ์เชิงรับ จัดทำ แผนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนและผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนะเพิ่ม 2 กลยุทธ์ คือ การฝึกให้ชุมชนเขียน ขอบทุนสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน

กระบวนการการวางแผนกลยุทธ์ (Strategic Planning Process) มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนา การท่องเที่ยวบนรากฐานทรัพยากรของชุมชนต่าง ๆ ในประเทศไทย เนื่องจากการวางแผนกลยุทธ์ (Strategic Planning) เกี่ยวข้องกับการกำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) ภารกิจ (Mission) ปัจจัยสู่ความสำเร็จ (Factors for success) วัตถุประสงค์ (Objectives) กลยุทธ์ (Strategy) รวมไปถึงการกำหนดนโยบาย (Policy) เพื่อการ พัฒนาการท่องเที่ยวบนรากฐานทรัพยากรของชุมชนอย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นการตอบคำถามว่า “ทำไปทำไม” นั่นคือ เพื่อให้องค์กรและชุมชนต่าง ๆ มีการพัฒนาการท่องเที่ยวบนฐานทรัพยากรอย่างมีทิศทางและ

เป้าหมายที่ชัดเจน ในการทำหน้าที่เป็นองค์กรและชุมชนที่สร้างคุณค่าทางสังคม และพัฒนาให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่สำคัญของสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน) ภายใต้นโยบายไทยแลนด์ 4.0 และองค์กรและชุมชนต้องพึงตระหนักไว้ว่าสิ่งที่ได้กำหนดไว้นั้น เช่น วิสัยทัศน์ ภารกิจ ปัจจัยสู่ความสำเร็จ วัตถุประสงค์ และนโยบาย ไม่ได้มีลักษณะคงที่เสมอไป แต่จะมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง หากองค์กรและชุมชนต่าง ๆ ต้องการความสำเร็จหรือพลิกฟื้นวิกฤติให้เป็นโอกาสได้ จะต้องกำหนดและเลือกใช้กลยุทธ์หรือวิธีการที่เหมาะสมกับสถานการณ์ที่ประสบอยู่

การวางแผนกลยุทธ์ (Strategic Planning) หมายถึง กระบวนการกำหนดแผนขององค์กรที่ผ่านกระบวนการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและการคิดเชิงสร้างสรรค์ โดยมุ่งทำการกำหนดทิศทางและ วัตถุประสงค์ขององค์กรระยะยาวอย่างแน่ชัด และการกำหนดวิธีการดำเนินงานที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร (Wheelen & Hunger, 2012) จึงอาจกล่าวได้ว่า การวางแผนกลยุทธ์มีส่วนสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาสร้างสรรค์ความเป็นผู้นำ โดยมุ่งการสร้างภาพลักษณ์ใหม่ขององค์กร แสดงถึงจุดเด่นที่มีความแตกต่างจากคู่แข่ง และก้าวไปสู่วิสัยทัศน์ที่ต้องการในอนาคต

จากการศึกษาข้างต้นสรุปได้ว่า กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวบนฐานทรัพยากรท้องถิ่น ตำบลปากบาง อำเภอเพพตา จังหวัดสงขลา จำเป็นต้องนำสร้างกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวที่เป็นเชิงรุก ด้านประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนและประชาสัมพันธ์ของดีชุมชน ส่งเสริมให้ผลิตภัณฑ์ชุมชนได้รับรองมาตรฐาน เพิ่มองค์ความรู้และทักษะด้านการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนและพัฒนาทักษะการสื่อสารให้กับนักสื่อความหมายในชุมชน อีกทั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวจะต้องมีการกำหนด (Strategic Planning) เกี่ยวข้องกับการกำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) ภารกิจ (Mission) ปัจจัยสู่ความสำเร็จ (Factors for Success) วัตถุประสงค์ (Objectives) กลยุทธ์ (Strategy) รวมไปถึงการกำหนดนโยบาย (Policy) เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวบนรากฐานทรัพยากรของชุมชนอย่างเป็นระบบ

การท่องเที่ยวโดยชุมชน

ณัฐพัชร มณีโรจน์ (2560) มีความเห็นว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism: CBT) เป็นลักษณะการท่องเที่ยวที่เน้นให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การดำเนินกิจกรรมทางการท่องเที่ยว เพื่อส่งผลให้เกิดผลประโยชน์ต่อชุมชนเพิ่มมากขึ้น โดยประชาชนในท้องถิ่นร่วมกันกำหนดทิศทางของชุมชนและมีการบริหาร จัดการโดยชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์มากที่สุด เนื่องจากชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของในสินทรัพย์นั้น ๆ ของชุมชน ส่งผลให้ประชาชนในชุมชนมีสิทธิในการสร้างกิจกรรมให้เกิดการเรียนรู้กับนักท่องเที่ยว โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวนั้นควรมุ่งเน้น การสร้างปฏิสัมพันธ์และเกิดความผูกพันระหว่างประชาชนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวที่เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกัน จนสามารถทำให้เกิดการเรียนรู้วัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ความเป็นวิถีชีวิตของชุมชน อัตลักษณ์ของชุมชน การสร้างความเข้าใจ ร่วมกันอย่างลึกซึ้งถึงความเป็นตัวตนของชุมชนจริง ๆ สิ่งที่สำคัญ คือ การเน้นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนและมีการสร้างดุลยภาพระหว่างการใช้ทรัพยากร

ทางการท่องเที่ยว สังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชน รวมทั้งการยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับประชาชนในชุมชน สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ประสบการณ์อันล้ำค่ากับนักท่องเที่ยวในด้านวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่แตกต่างกัน แต่ทั้งสองฝ่ายมีการเคารพในสิทธิ วัฒนธรรมที่แตกต่างกัน และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และส่งผลให้เกิดความเป็นธรรมแก่ประชาชนในท้องถิ่น และนอกจากนั้น เกิดการเสริมสร้างรายได้ โดยมีการกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนด้วยความเสมอภาคเท่าเทียมกัน

ธิดารัตน์ สืบญาติ (2566) มีความคิดเห็นว่า การบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีปัจจัยหลายปัจจัยที่ประกอบเข้าด้วยกันแล้วจะทำให้การจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชนประสบความสำเร็จ ได้แก่ 1) สมาชิกในชุมชนเห็นประโยชน์ของการจัดการท่องเที่ยวร่วมกัน 2) ปัจจัยที่สำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน 3) แนวทางการเตรียมการและพัฒนากการท่องเที่ยว 4) การพัฒนาให้การท่องเที่ยวอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานของการท่องเที่ยวโดยชุมชนหรือการรับรองแหล่งท่องเที่ยว 5) ส่วนประสมทางการตลาดเพื่อการท่องเที่ยว 6) การบริหารจัดการด้านห่วงโซ่อุปทานการท่องเที่ยว รวมถึงการสร้างผลิตภัณฑ์สำหรับนักท่องเที่ยวที่จะก่อให้เกิดการจดจำสัญลักษณ์ของชุมชน 7) ประชาชนในชุมชนและนักท่องเที่ยวร่วมมือกันในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ปัจจัยเหล่านี้เป็นแนวทางในการพัฒนากการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ส่งผลให้เกิดความสำเร็จและส่งผลให้เกิดการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างยั่งยืน

การบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ดีควรมีลักษณะ ดังนี้ 1) สร้างการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทุกขั้นตอนอย่างเป็นระบบ เริ่มตั้งแต่การประชุม การระดมสมอง การวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินการ 2) มีกระบวนการบริหารจัดการที่โปร่งใส 3) มีการสร้างกฎ ระเบียบและแนวปฏิบัติในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาที่อาจส่งผลกระทบต่อชุมชนทั้งในด้านสังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน 4) มีการกระจายผลประโยชน์ให้กับประชาชนในชุมชนที่เกิดความเป็นธรรมและทั่วถึง 5) มีการติดตาม ตรวจสอบผลการดำเนินการ การประเมินผล การปฏิบัติงานเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไข และสามารถพัฒนากการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนให้เกิดความยั่งยืน 6) การใช้ทรัพยากรธรรมชาติด้วยความยั่งยืน 7) การส่งเสริมให้คนในชุมชนร่วมกันอนุรักษ์ ขนบธรรมเนียม ประเพณีความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนเพื่อส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม (สำนักท่องเที่ยวโดยชุมชน, 2557)

ดังนั้น การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism: CBT) เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เน้นให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน อีกทั้ง เป็นการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้กับประชาชนในชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วมโดยนำเอาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวเน้นให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสและได้รับประสบการณ์ที่ชุมชนได้ร่วมกิจกรรมกับนักท่องเที่ยว

กล่าวได้ว่า การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลปากบาง อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา จำเป็นต้องนำหลักการบริหารจัดการไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตั้งแต่กระบวนการประชุม การระดม

สมอง การวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินการ 2) มีกระบวนการบริหารจัดการที่โปร่งใส 3) มีการสร้างกฎ ระเบียบ และแนวปฏิบัติในการป้องกันและแก้ไขปัญหาภายใต้กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน

องค์ประกอบทางการท่องเที่ยว

Buhalis (2000) กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญทางการท่องเที่ยวว่าประกอบไปด้วย 6 ประการ หรือ 6A's ดังนี้

1) แหล่งท่องเที่ยว (Attractions) จัดเป็นองค์ประกอบสำคัญ เพราะเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้น เช่น แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้าง สถาปัตยกรรมและการจัดกิจกรรมพิเศษ

2) การเข้าถึง (Accessibility) คือ ความสะดวกสบายที่ให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไป ถึงสถานที่ได้รวดเร็ว ปลอดภัย และสะดวกสบาย เช่น ระบบการคมนาคม สถานีขนส่งผู้โดยสาร และยานพาหนะ

3) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) หมายถึง สิ่งอำนวยความสะดวกและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว เช่น ร้านอาหาร การจัดเลี้ยง การบริการการท่องเที่ยวซึ่งถูกเตรียมโดยคนกลางระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าบ้าน น้ำประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์ ห้องสุขา และการบริการในกรณีฉุกเฉิน

4) ที่พัก (Accommodations) คือ ที่พักที่คอยให้บริการนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวควรมีที่พักพอเพียง พร้อมทั้งมีความหลากหลายด้านราคาและการบริการที่เหมาะสมต่อสถานที่

5) กิจกรรม (Activities) คือ กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถทำได้ในระหว่างพำนักและท่องเที่ยว ณ แหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้การท่องเที่ยวและช่วงเวลาพักผ่อนของนักท่องเที่ยวน่าสนใจมากขึ้น กิจกรรมควรมีความหลากหลายและตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยว

6) การให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary Services) ได้แก่ ธนาคาร โรงพยาบาลประชณีย์ และโทรคมนาคม

เทิดชาย ช่วยบำรุง (2552) ได้กล่าวถึง การท่องเที่ยว ไว้ว่านอกจากจะเป็นอุตสาหกรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ แตกต่างจากอุตสาหกรรมอื่น ๆ แล้วยังมีลักษณะพิเศษอีกประการหนึ่ง คือเป็นอุตสาหกรรมที่ไร้ตัวตน กล่าวคือ การท่องเที่ยวเป็นการรวมตัวของอุตสาหกรรมอื่น ๆ อย่างน้อย 5 องค์ประกอบ ดังนี้

1) ที่พัก (Accommodation) หมายถึง สถานที่ที่จัดไว้เพื่อให้คนเดินทาง หรือนักท่องเที่ยวได้เข้าพักพร้อมบริการอาหารและเครื่องดื่ม ซึ่งปัจจุบันธุรกิจที่พักได้พัฒนาเรื่อยมา โดยมีรูปแบบการจัดบริการต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับลูกค้าอย่างสูงสุด

2) การคมนาคม (Accessibility) เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญเนื่องจากมีบทบาทในการเคลื่อนย้ายนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ทั่วโลก

3) สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) หมายถึง ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปท่องเที่ยวได้ เช่น สิ่งดึงดูดใจประเภทแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้แก่ ทะเล ภูเขา น้ำตก เกาะ แม่น้ำ หาดทราย ฯลฯ

4) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นเพื่อให้เอื้อประโยชน์และอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว

5) กิจกรรมต่าง ๆ ด้านการท่องเที่ยว (Activity) หมายถึง ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวที่ถูกสร้างขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและดึงดูดให้เกิดการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้นนอกเหนือจากการไปเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวเท่านั้น

จากการทบทวนวรรณกรรม สรุปได้ว่า องค์ประกอบการท่องเที่ยวได้เป็น 6 ประการที่สอดคล้องกัน ประกอบด้วย สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) ด้านการท่องเที่ยว (Activity) การคมนาคม (Accessibility) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) ที่พัก (Accommodation) และการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary services) ทั้งนี้ องค์ประกอบการท่องเที่ยวขึ้นอยู่กับบริบทการท่องเที่ยวของพื้นที่ที่แตกต่างกัน

ตำบลปากบาง อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา มีการจัดการเกี่ยวกับองค์ประกอบของการท่องเที่ยวทั้ง 5 องค์ประกอบ แต่ยังคงอาศัยการสร้างกระบวนการพัฒนาทั้ง 5 องค์ประกอบ เพื่อให้เกิดกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีความยั่งยืน และเป็นไปตามบริบทเชิงพื้นที่ สร้างเพิ่มคุณค่าและมูลค่าขององค์ประกอบให้มีความแตกต่างและโดดเด่นซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน

การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development)

การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) นั้น เป็นคำที่ใช้กันมากในการพัฒนาประเทศ มีการให้คำนิยามแตกต่างกันไปตามการแปลความของประเทศต่าง ๆ และได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลากหลายทัศนะ ดังนี้ คณะกรรมาธิการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and Development: WCED) หรือที่เรียกในอีกนามหนึ่งว่าคณะกรรมาธิการบรันต์แลนด์ (Brundtland Commission) กล่าวไว้ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ “การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการพัฒนาที่สนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ลดทอนความสามารถของคนรุ่นต่อมาที่จะตอบสนองความต้องการของพวกเขา” (Sustainable development is development which meets the needs current generations without compromising the ability of future generations to meet their own needs) ทั้งนี้ การพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีระบบสังคมที่เป็นสังคมธรรมรัฐ มีระบบการพัฒนาเศรษฐกิจที่มั่นคง ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากภายนอก มีคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี ประชาชนรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างรู้คุณค่า โดยเฉพาะการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อเป็นฐานในการผลิต เพื่อนำไปสู่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Brundtland Commission, 1987) นอกจากนี้ องค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization: UNESCO) ยังเสนอเพิ่มเติมว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนควรตั้งอยู่บนรากฐานทางวัฒนธรรมที่ยึดถือ คุณค่าของความเป็นมนุษย์ด้วย กล่าวถึง ความยั่งยืนเป็นความคิดเชิงนิเวศวิทยาาร่วมกับนัยทางเศรษฐกิจ นั่นคือ ความเจริญเติบโตและการกินดีอยู่ดีของมนุษย์ขึ้นอยู่กับพื้นฐานด้านทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งส่งเสริมสนับสนุนระบบ

การดำรงชีวิตของมนุษย์และสังคมที่ยั่งยืน (Sustainable Society) ก็จะเป็นส่วนหนึ่งที่กำหนดระบบเศรษฐกิจและระบบสังคมที่ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและระบบการส่งเสริมสนับสนุนชีวิตได้รับการดูแลรักษาไว้

การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการผสมผสาน ระหว่างการอนุรักษ์และการพัฒนาที่สนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมอย่างเสมอภาคและยุติธรรม มีการผสมผสานกิจกรรมเพื่อทำให้สังคมเกิดความผูกพัน และอนุรักษ์ไว้ซึ่งความหลากหลายทางวัฒนธรรม คำนึงถึงการรักษาสีงแวดล้อม ตลอดจนการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้อย่างสอดคล้องกับชุมชน การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการบูรณาการการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนที่เป็นไปตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ การอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรอย่างพอดี เพื่อให้ใช้ประโยชน์ต่อไปในระยะยาว และมีการกระจายผลประโยชน์ให้แก่คนส่วนใหญ่ (นรินทร์ สวัสดิ์จันทร์ และสะอาด บรรเจิดฤทธิ์, 2565)

การพัฒนาที่ยั่งยืน เมื่อนำมาบูรณาการใช้กับการพัฒนาการท่องเที่ยว ควรตอบสนองความต้องการของคนในปัจจุบันและสามารถสืบทอดต่อเนื่องในอนาคต โดยไม่กระทบต่อโอกาสในการพัฒนาของคนรุ่นหลัง จึงต้องคำนึงถึงมิติของการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล โดยแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนที่สอดคล้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยว (ยุวรี โชคสวนทรัพย์, 2565)

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นตำบลปากบาง อำเภเทพา จังหวัดสงขลา จึงจำเป็นต้องนำแนวคิดการพัฒนานำไปใช้ในการกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับบริบทเชิงพื้นที่ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนี้

- 1) สร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ ให้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเกิดจิตสำนึกในการปกป้องรักษาทรัพยากรท่องเที่ยว
- 2) สร้างความพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว มีแนวคิดให้นักท่องเที่ยวที่มีความปรารถนาหรือสนใจเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ วัฒนธรรม ได้รับความพึงพอใจกลับไป
- 3) สร้างการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ให้แก่ชุมชนท้องถิ่น ควรให้ทุกคนในชุมชนมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของชุมชนด้วยการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน และได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม

ชุมชนท่องเที่ยวตำบลปากบาง อำเภเทพา จังหวัดสงขลา

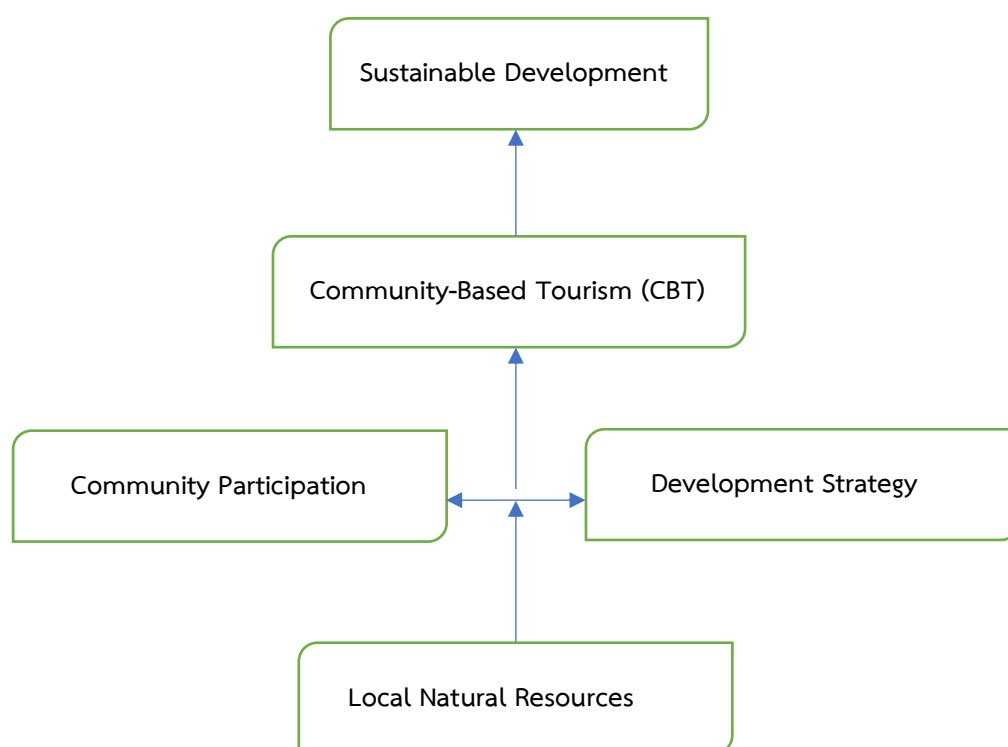
ตำบลปากบาง อำเภเทพา จังหวัดสงขลา ชุมชนที่อดีตเป็นพื้นที่ปรากฏเหตุการณ์อันกระทบต่อความมั่นคงของราชอาณาจักร ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและการเป็นอยู่ของคนในชุมชน การประกอบอาชีพยากต่อการจัดการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว แต่ในปัจจุบันสถานการณ์ในพื้นที่เป็นปกติ ด้วยทางภาครัฐและภาคเอกชนร่วมกับผู้นำชุมชน ประชาชนในชุมชนร่วมกันจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยว และมีการจดทะเบียนเพื่อรับรองกลุ่มดังกล่าว โดยจดทะเบียนภายใต้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวตำบลปากบาง อำเภเทพา จังหวัดสงขลา เนื่องจากพื้นที่มีความโดดเด่นเป็นชุมชนที่อุดมไปด้วยธรรมชาติอันร่มรื่น มีทั้งทะเลและป่าไม้ที่ยังมีความอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การศึกษาระบบนิเวศของป่าโกงกางและท้องทะเล คนในชุมชนมี

วิถีชีวิตที่เรียบง่ายทำให้ชุมชนเป็นพื้นที่ที่มีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ ด้วยสภาพพื้นที่ของชุมชนมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มติดทะเลอ่าวไทย มีลักษณะคล้ายเกาะที่ล้อมรอบด้วยป่าโกงกางและคนในพื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน โดยจะเห็นได้ว่าชุมชนท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลปากบาง อำเภอกงหรา จังหวัดสงขลา เป็นอีกสถานที่หนึ่งที่มีลักษณะของการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย เช่น การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงเรียนรู้วิถีของคนในชุมชน และการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ชุมชนท่องเที่ยวตำบลปากบาง อำเภอกงหรา ได้รับการสนับสนุนภายใต้โครงการ OTOP นวัตกรรมที่มีผลิตภัณฑ์ชุมชนประกอบไปด้วย น้ำผึ้งชันโรง น้ำมันมะพร้าวสกัดเย็น กะปิเทพา และมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเพื่อชมหอยนางรม เป็นอีกหนึ่งกิจกรรมเมื่อมาที่แห่งนี้คือ การชมหอยนางรมมือเปล่าที่นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกิจกรรมที่ทำหอยและเป็นวิถีชีวิตของคนในชุมชน กิจกรรมล่องเรือชมหิ่งห้อยเป็นกิจกรรมที่จะจัดในช่วงเวลากลางคืนซึ่งเป็นบรรยากาศที่แสนสนุกและเพลิดเพลินกับการชมหิ่งห้อยที่ส่องแสงระยิบระยับในยามค่ำคืนที่แสนมหัศจรรย์ในบริเวณที่ล้อมรอบด้วยป่าโกงกาง และที่นี่ยังแสดงให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศที่ให้นักท่องเที่ยวได้มาสัมผัสธรรมชาติ ภายใต้สโลแกนชุมชนที่ว่า “ชมหอยนางรม ชมหิ่งห้อยราตรี แลวิถีชาวเกาะ” ชุมชนท่องเที่ยวตำบลปากบาง เป็นชุมชนที่มีประชากรร้อยละ 95 นับถือศาสนาอิสลาม ประกอบอาชีพการประมงเป็นหลัก และเสร็จจากการทำประมงเสร็จสิ้นก็จะมีการทำอาชีพเสริมโดยการทำการท่องเที่ยวโดยชุมชน ปัจจุบันนักท่องเที่ยวให้ความสนใจชุมชนท่องเที่ยวเนื่องจากมีอาหารทะเลที่สด ๆ และบรรยากาศเหมาะแก่การพักผ่อน ศึกษาศาสนา ศึกษาศาสนา อีกทั้งมีกิจกรรมการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสวิถีชุมชน (เสรี บุญรัตน์ และคณะ, 2567)

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษา

การพัฒนาการท่องเที่ยวบนฐานทรัพยากรท้องถิ่น เป็นแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน พร้อมกับการส่งเสริมการใช้ทรัพยากรเชิงพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ กลไกในการพัฒนาการท่องเที่ยวบนฐานทรัพยากรท้องถิ่น ประกอบด้วย การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน การอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ในพื้นที่สร้างการเรียนรู้ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยใช้กลยุทธ์การพัฒนาเชิงพื้นที่ในการกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนสร้างประสบการณ์ให้แก่ผู้มาเยือน การสนับสนุนการสร้างผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่มาจากทรัพยากรในท้องถิ่นเป็นสินค้าสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อสร้างการจดจำและเรื่องเล่าของพื้นที่ การพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานในการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว การจัดการการท่องเที่ยวในท้องถิ่นเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา เกิดการจัดตั้งกลุ่มเพื่อการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ หากมีการวางแผนอย่างรอบคอบ และมีการร่วมมือกันระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชน จะสามารถสร้างโอกาสในการพัฒนาทางเศรษฐกิจได้อย่างยั่งยืน และทำให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือที่ช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่นสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ดังกลไกในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ตัวแบบกลไกการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

บทสรุป

ประเทศไทยเป็นประเทศที่นับว่ามีแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างมากจากทรัพยากรที่มีอยู่ในแต่ละพื้นที่และมีความหลากหลาย เช่น ชาติพันธุ์ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ประเพณี วิถีความเป็นอยู่ของคนในชุมชน นั้น ถือเป็นจุดแข็งในการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวให้เป็นจุดหมายปลายทางของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความต้องการที่หลากหลาย เป็นไปตามความชอบและจุดมุ่งหมายของนักท่องเที่ยวแต่ละประเภท ชุมชนในแต่ละภูมิภาคก็มีการดำรงชีวิตที่แตกต่างกันไป อีกทั้งขนบธรรมเนียมประเพณีที่แตกต่างกัน โดยสิ่งเหล่านี้ถือเป็นจุดเด่นของแต่ละภูมิภาคในการสร้างเรื่องราวของชุมชนแต่ละพื้นที่ เพื่อบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของชุมชนที่ได้ถ่ายทอดผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสถึงวิถีชีวิตและการดำรงอยู่ของคนในชุมชนอย่างแท้จริง

ชุมชนท่องเที่ยวในปัจจุบันต้องตระหนักถึงความสำคัญเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนมากขึ้น ที่เปลี่ยนแปลงไปตามความชอบและความต้องการของกลุ่มนักท่องเที่ยว ทำให้ชุมชนหรือกลุ่มผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจะต้องปรับตัวเพื่อให้ธุรกิจอยู่รอดและตอบสนองความต้องการของกลุ่มนักท่องเที่ยว แต่ในบางครั้งชุมชนอาจจะไม่ได้มองถึงผลกระทบในระยะยาวที่อาจจะส่งผลต่อชุมชนเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ชุมชนใช้ประโยชน์โดยไม่ได้มีการจัดการอย่างเป็นระบบ ชุมชนจะต้องมีกลยุทธ์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวในแต่ละด้านที่ชุมชนจะกำหนดเป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาการท่องเที่ยว

ตำบลปากบาง อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา ได้มีการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยว โดยมี การบริหารจัดการในรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่เกิดขึ้นจากความพร้อมของชุมชนผ่าน กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมกันวางแผน กำหนดเส้นทาง กิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีอยู่ใน ปัจจุบัน ทำให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ สร้างอาชีพเสริม ให้กับคนในชุมชน โดยชุมชนมองเพียงรายได้และ จำนวนนักท่องเที่ยวเป็นหลัก โดยไม่ได้คำนึงถึงผลที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตไม่ว่าจะเป็นในด้านกลยุทธ์ การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทรัพยากรท้องถิ่น ที่สร้างความแตกต่างในบริบทเชิงพื้นที่ ชุมชน ท่องเที่ยวตำบลปากบาง อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา นำแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับองค์ประกอบ การท่องเที่ยวเพื่อกำหนดเป็นกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวภายใต้บริบทและอัตลักษณ์ของชุมชน บนฐาน ทรัพยากรท้องถิ่นสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

การพัฒนาการท่องเที่ยวบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นตำบลปากบาง อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา จะต้องมีการพัฒนาไปในทิศทางที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและบริบทเชิงพื้นที่ การบริหารจัดการ การประชาสัมพันธ์ การสื่อสารและการสื่อความหมายให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวได้รับรู้ถึงศักยภาพและความพร้อมของการท่องเที่ยว ในตำบลปากบาง อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา กำหนดกลยุทธ์การพัฒนา เช่น กลยุทธ์เชิงรุก กลยุทธ์เชิงรับ กลยุทธ์เชิงแก้ไข และที่สำคัญการกำหนดเป้าหมายของกลุ่มในการพัฒนา วิสัยทัศน์ พันธกิจ ในการมุ่งสู่เป้าหมาย ของการพัฒนา จัดทำแผนพัฒนาระยะสั้น ระยะกลาง ระยะยาว ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกลุ่ม และสื่อสารไปยังคนในชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน จำเป็นจะต้องมีความแตกต่างบนพื้นฐานของทรัพยากรในบริบทเชิงพื้นที่ สร้างจุดขายที่น่าเสนอให้ตรงตามความต้องการของกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมายและคุณค่าที่นักท่องเที่ยวจะได้รับและเป็นประสบการณ์ที่ดีให้กับผู้มาเยือน และสิ่งสำคัญการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนหากขาดความร่วมมือของชุมชนยากที่จะประสบความสำเร็จ แต่ทั้งนี้หัวใจสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบน ฐานทรัพยากรท้องถิ่น ความร่วมมือจากภาคีเครือข่าย ภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรอิสระ สถาบันการศึกษา สมาคม ชุมชนท่องเที่ยวพื้นที่ใกล้เคียง และชุมชน ในการร่วมกันพัฒนาพื้นที่ชุมชนเพื่อสร้างขีดความสามารถใน การแข่งขัน และพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่ความยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา. (2567). *สถิติด้านการท่องเที่ยว ปี*

2567 [เฟซบุ๊กเพจ]. <https://www.facebook.com/ETSMOTS>

กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2562). *นโยบายและยุทธศาสตร์การอุดมศึกษา*

วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2563 – 2570. ผู้แต่ง.

- กานต์มณี ไวยครุฑ, อีรพงษ์ น้อยบุญญะ และพัชราภรณ์ จันทระมาฏ. (2564). กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยว
บนฐานทรัพยากรชุมชน ตำบลกระแซง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารการ
จัดการปริทัศน์*, 23(1), 137-146.
- ชนิษฐา ใจเป็ง. (2567). อัตลักษณ์ท้องถิ่นกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนมอญบ้านหนองคู-
บ้านบ่อควา ตำบลบ้านเรือน อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน. *วารสารวิชาการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ*,
20(1), 24-40.
- ณัฐพัชร มณีโรจน์. (2560). การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน. *วารสารวิชาการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ*, 13(2),
25-46.
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2552). บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบน
ฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง. สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- ธิดารัตน์ สืบญาติ. (2566). กลไกการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์: ปัญหาและแนว
ทางแก้ไข. *วารสารรามคำแหง ฉบับบัณฑิตวิทยาลัย*, 6(2), 15-30.
- นรินทร์ สวัสดิ์จันทร์ และสะอาด บรรเจิดฤทธิ์. (2565). ปัจจัยในการพัฒนาที่ส่งผลต่อความยั่งยืนของเกษตรกร
ผู้ปลูกปาล์มในเขตพื้นที่ภาคกลางตอนล่างของประเทศไทย. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์มหาวิทยาลัย
ราชภัฏสวนสุนันทา*, 5(1), 12-24.
- ยุวรี โชคสวนทรัพย์. (2565). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่อุทยานธรณีโลกสตูล ประเทศไทย.
[วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- สำนักท่องเที่ยวโดยชุมชน. (2557). *คู่มือเกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน*.
องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน).
- เสรี บุญรัตน์, อรอนงค์ อำภา, จารุวรรณ ทองเนื้อแข็ง, วิลาสินี ธนพิทักษ์ และดนวิติ สีสุสุข. (2567).
การศึกษารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน
กรณีศึกษาชุมชนท่องเที่ยวเกาะแลหนัง อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา. *วารสารเทคโนโลยีภาคใต้*,
17(2), 17-26.
- Brundtland Commission. (1987). *Report of the world commission on environment and
development: Our common future*. [https://sustainabledevelopment.un.org/
content/documents/5987our-common-future.pdf](https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf)
- Buhalis, D. (2000). Marketing the competitive destination in the future. *Tourism Management*,
21(1), 97-116.
- Wheelen, T. L & Hunger, J. D. (2012). *Strategic management and business policy: Toward
global sustainability* (13th ed.). Prentice-Hall.